

خرپزه درختی – درخت خرپزه : (Carica papaya)

مهمترین ترکیبی که از این گیاه بدست میاد آنزیم پاپاين است. این آنزیم نوعی پروتئاز (آنزیم تجزیه کننده پروتئين) است که معمولا به مواد گوشتی افزوده میشود تا با هیدرولیز پیوندهای پپتیدی پروتئين های گوشت آنرا برای استفاده مناسبتر سازد. این جنس از گروه از گیاهان نهاندانه دولپه ای جداگلبگ است و با دارا بودن ۲۲ گونه که همگی بومی نواحی گرمسیری و نیمه گرمسیری آمریکا از مرکز تا جنوب آمریکا و کاشته شده در اکثر کشور های آفریقا، جنوب شرق آسیا (تایلند، فیلیپین، اندونزی و مالزی) ، هند و استرالیا و .... هستند شناخته می-شود.

در ایران نیز در اکثر نواحی جنوب (نواحی خلیج و عمانی) بویژه ایرانشهر، خاش تا چابهار در فضای آزاد کشت می شود و در سایر نقاط کشت گلخانه ای آن معمول است. این گیاهان به دلیل داشتن ظاهری درختی به ارتفاع ۱۰-۵ متر و تنه واحد اصطلاحاً " درخت خوانده می شود در حالی که در واقع یک گیاه علفی است و هرگز چوبی نمی شود.

تنه علفی، ضخیم و تند رشد به ارتفاع تا ۱۰ متر و قطر تا ۵۰ سانت، راست با انشعابات انتهائی، پوست سبز رنگ با لکه های برگی (آثار افتادن برگ های قدیمی است). برگ ها پهن و بزرگ، پنجه ای لوبدار (هفت لوبه) و با آرایش متناوب مارپیچی است. پهنای پهنک برگ ها ۷۰-۵۰ سانتی متر است. گل ها در گونه های بومی و اصلاح نشده پولیگام یا چند جنسی دو پایه شامل گلهای نر، و گل های دو جنسی بر روی یک پایه و گل های ماده و دوجنسی بر روی درخت جداگانه هستند .

گل‌های ماده به ندرت میوه تولید می کنند ولی گل های دو جنسی معمولاً " بارور و میوه و دانه تولید می نمایند. در ارقام اصلاح شده ، گلها تماما " تک جنس ماده ، گیاه دو پایه (مانند خرما) و پس از گرده افشانی به کمک باد و حشرات، میوه های فراوان و درشتی تولید می کنند در پس از رسیدن رنگین و خوراکی می شوند. درختان پایا از سال سوم میوه قابل استفاده تولید می کنند ولی استفاده از دانه ها برای تکثیر از سال دهم به بعد است . تکثیر جنسی با بذر تیمار شده و تکثیر غیر جنسی با پا جوش امکان پذیر است .

میوه بزرگ به ابعاد ۳۰ در ۴۵ سانتی متری از نوع سته و آبدار و خوراکی دارد که به شکل کدو بوده و طعم و مزه خربزه دارد.

این میوه ارزش اقتصادی بالائی داشته و در بین میوه های گرمسیری مقام چهارم را پس از موز، مرکبات و انبه به خود اختصاص داده است. کشور هائی نظیر هند و برزیل از تولید و صادر کنندگان بزرگ پایا هستند و ۵۷ در صد صادرات جهانی را دارند. میوه نارس گیاه سبز و رسیده آن معمولاً به رنگ قرمز - نارنجی و در یک رقم اصلاح شده زرد رنگ است. گونه های بومی و غیر اصلاح شده این گیاه تماما " میوه های کوچک تولید می کنند و سبز رنگ باقی میمانند به همین دلیل ارزش اقتصادی و صادراتی ندارند.

منابع:

- زرگری، علی. گیاهان دارویی. موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۶: ۱۹۲
- قهرمان، احمد. کورموفیتهای ایران (سیستماتیک گیاهی). جلد دوم. مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۳: ۲۵۷ و

۲۶۶

- مظفریان، ولی الله. شناخت گیاهان دارویی و معطر ایران. انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۳۹۱

- میرحیدر، حسین. معارف گیاهی. دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۲-۱۳۷۳

- قربانی نهوجی، مجید، سیستماتیک گیاهی ۱ و ۲، جزوه دانشگاهی

- قربانی نهوجی، مجید، گیاهان کاربردی، جزوه دانشگاهی